

**Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno**

Bakalářská práce

Břeclav 2005

Jaroslav Tomšej

**Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno**

Sociální odkaz T.G.Masaryka pro současnou českou společnost

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:
doc. PhDr. Jaroslav Nevoránek, CSc.

Vypracoval:
Jaroslav Tomšej

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracoval samostatně, na základě prostudované literatury a pramenů uvedených v seznamu literatury.

Jaroslav Tomšej

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu Doc. PhDr. Jaroslavu Nevoránkovi, CSc. za cenné rady a připomínky, které mi pomohly při vypracování bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce Angelice za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Břeclav 19. září 2005

Jaroslav Tomšej

Obsah

Úvod	1
1. Život T.G.Masaryka	2
1.1 Život a práce	2
1.2 Emigrace	8
1.3 Vznik ČR - poprvé prezidentem	11
1.4 14.9.1937 dohořel	15
2. Učitel a vychovatel	17
2.1 Pedagog	17
2.2 Výchova	18
2.3 Práce	21
3. Politika a filozofie	23
3.1 Politika	23
3.2 Problémy malého národa	25
3.3 Demokracie a humanita	27
3.4 Vlivy a filozofie	33
4. Problémy společnosti	37
4.1 Alkoholismus	37
4.2 Rodina	38
4.3 Sebevražednost	39
Závěr	40
Resumé	41

Anotace	43
Literatura	44
Odkazový aparát	46

Úvod

Když se ohlédneme do historie našeho národa a našeho státu, jistě najdeme mnoho významných osobností, které se mimo jiné velkou měrou zasloužily o zachování a rozkvět českého jazyka a české kultury. Mezi nejznámější, jak říkáme, „buditele“ patří například Jan Hus, Jan Ámos Komenský, Josef Jungmann. V minulosti bylo mnoho těch, kteří se snažily o to, aby český jazyk a česká kultura neupadly v zapomnění pod silným vlivem germanizace.

Jistě můžeme říct, že jednou z nejvýznamnějších osobností, které se na počátku minulého století velkou měrou zasloužily o vytvoření samostatného Československého státu po mnoha staletích rakousko –uherské poroby byl profesor Tomáš Garrigue Masaryk.

T.G.Masaryk byl v první polovině minulého století velmi populární a známou osobností. Je škoda, že ve druhé polovině 20. století byl úmyslně opomíjen. Naše generace se začíná s odkazem T.G.Masaryka více setkávat až po roce 1989 po takzvané sametové revoluci, kdy je u nás znovu budována demokratická společnost. Masarykův odkaz je důležitý zejména v oblasti života demokratické společnosti, v chápání a uplatňování principů demokracie. Jedná se především o řád, plnění každodenních lidských povinností, užívání svobody a volnosti, nečinění jiným to, co sami nechceme, aby druzí činily nám.

Některé myšlenky Tomáše Garrigua Masaryka přesáhly svoji dobu a dá se říci, že jsou stále živé a aktuální. V průběhu jeho života lze vyzorovat, jak se vyvíjela jeho osobnost, s jakou intenzitou a vnitřní silou procházel četnými životními zkouškami. Své myšlenky a názory často publikoval. Tyto jeho publikace mají více než 11 000 stran rukopisu. Masaryk se stal vděčným tématem pro mnoho autorů. Mezi ty nejznámější můžeme zařadit především Čapka, Opata, nebo Machovce. Jeho dílo brali lidé v minulosti jako návod jak žít a jak pracovat. Masaryk by mohl a měl být vzorem i pro dnešní konzumní společnost. Jeho myšlenky jsou stále aktuální a živé.

1. Život T.G.Masaryka

1.1 Život a práce

Tomáš Masaryk se narodil 7.března 1850 v Hodoníně. Jeho otec Josef byl panským kočím. Matka Terezie, rozená Kropáčková, pocházela z Hustopečí z poněmčené měšťanské rodiny. Dětství prožil malý Tomáš v Hodoníně a v několika vsích na Slovácku. Protože rodina žila kočovný život, nepřirostl Masarykovi k srdci jen rodný domek, ale především celá krajina, nížina a klidná řeka. Tomáš měl po celý svůj život rád koně. Chodil rád do stájí, kde také poznal čeledína. Za čas se Tomáš dozvěděl, že se tento čeledín oběsil ve stáji. Tato událost Masaryka silně poznamenala a způsobila mu velkou jizvu na duši na celý život.

Důležitou etapou v jeho životě je školní prostředí a učitelé. Učitelé jej vedli ve vzdělání a měli na jeho další vývoj velký vliv. Rodiče mu pomoc ve vzdělávání poskytnout nemohli, ale snažili se jej ve studiu alespoň podporovat. Z pedagogického hlediska jej ovlivňovalo rodinné prostředí jen do určité míry, nejdůležitější pro Masaryka byla škola. Do školy začal chodit nejprve do německé obecné v Hodoníně, potom do české v Čejkovicích. Poté navštěvoval dvoutřídní piaristickou školu v Hustopečích, kde se připravoval na učitelský ústav. Gymnázium navštěvoval ve Strážnici a v Brně. Maturoval na Akademickém gymnáziu ve Vídni. Při svém pobytu ve Vídni u rodiny Le Monnierů byl hmotně zajištěn a již se nevěnoval jenom studiu na vídeňském gymnáziu. Každý den chodil do univerzitní knihovny, kde se věnoval studiu toho, co jej opravdu zajímalo. Studium, které měl předepsáno, procházel jakoby mimochodem. Za zajímavost stojí první členství Masaryka v Českém Akademickém spolku. Spolek sdružoval jen studenty vysokých škol. Aby se mohl stát členem spolku již jako středoškolák, dohodl se Masaryk s některými funkcionáři spolku, že se přihlásil jako „filozof“. Tak byli běžně nazýváni i studenti posledních ročníků gymnázia. Tak se také zapsal 29.března 1870. Zanedlouho po problémech a neshodách s jedním z funkcionářů, bylo jeho členství

shledáno neprávoplatným a zrušeno. Maturitu vykonal 4. července 1872. Téhož roku na podzim se zapsal ke studiu na vídeňské univerzitě, kde studoval nejprve klasickou filologii. Po krátké době však přešel na studium filosofie, estetiky a psychologie. Kromě toho navštěvoval i přednášky z anatomie. Na závěr sedmého semestru, 19.ledna 1876, požádal profesorské kolegium univerzity, aby mohl být připuštěn k doktorským zkouškám z filozofie. Kolegium jeho žádosti vyhovělo. 10.března 1876 byl Masaryk promován doktorem filozofie .

Po ukončení univerzitních studií, v letech 1876 – 1877, začal Masaryk publikovat své vědecké prvotiny. Jednalo se o studie: Platón jako vlastenec, která byla zveřejněná v almanachu Zora v roce 1877, Theorie a praxis, která vycházela na pokračování v Moravské orlici od dubna do června 1876, O pokroku, vývoji a osvětě, otištěná 1877 v almanachu vydaném Akademickým spolkem ve Vídni na oslavu sedmdesátých narozenin Al.Vojt.Šembery, Zákony osvěty a budoucnost Slovanstva otištěná 1877 v Moravské orlici. Masaryk se nejprve prezentoval se svými studii na své rodné Moravě.

Po smrti Le Moniéra našel Masaryk nové materiální a sociální zázemí v rodině generálního rady Anglo – rakouské banky Rudolfa Schlesingera. Stal se preceptorem jeho synů Alfréda a Maxe. Po dokončení vysokoškolských studií, jej Schlesinger poslal spolu s se svým synem na prázdninovou cestu do Itálie. Tato cesta v něm vzbudila trvalý zájem o výtvarné umění. A po návratu z Itálie v říjnu 1876 jeli opět oba, znovu za prostředky otce Schlesingera, na rok za vzděláním do Lipska. Rok, který strávil Masaryk v Lipsku pro něj byl mimořádně významný hned z několika důvodů. Vedle filozofie studoval také především teologii. Seznámil se s profesorem Drobischem, Zolnerem, Wundtem, Avenariem, Fechnerem. Snažil se pochopit především otázky protestantismu. 4.prosince 1876 přednášel Masaryk sám v místním filozofickém spolku na téma: Uber den Selbstmord, ein Beitrag zur Soziologie und Ethik. Přednáška měla značný ohlas. Protože byl požádán pokračoval v ní i další večer. Určitým druhem ocenění této přednášky bylo, když za Masarykem přišel druhý den mladý medik, aby mu sdělil, že se v důsledku rodinné zatíženosti pokusil již jednou, neúspěšně, o sebevraždu a že byl právě znovu rozhodnut se životem

skončit. Po vyslechnutí Masarykova výkladu od tohoto úmyslu ustoupil. Někteří z přítomných profesorů mu radili, aby přednášku vydal tiskem a dokonce aby se na jejím podkladě přihlásil k docentské habilitaci. (Když se vrátil do Vídně, opět pracoval na tématu sebevraždy a v listopadu 1878 tuto práci předložil k habilitaci .)

Lipsko nebylo pro Masaryka jen rokem studií. Rozhodující událostí pro jeho celý život, pro jeho duchovní vývoj, byly poslední dva měsíce pobytu v Lipsku. Touto událostí byla známost s Charlottou Garriguovou, jež se mu stala osudem. Do rodiny Goringů, kde v Lipsku bydlel, v červnu přijela Američanka Charlotta Garriguová z Brooklynu. Byla to vzdělaná mladá dívka ze staré protestantské rodiny. Zamiloval se do ní. Když odjela do Ameriky rozhodl se Masaryk že, Charlottě napíše dopis. V dopise jí navrhl sňatek. Charlotta mu odpověděla neurčitě, proto 6.srpna odcestoval Masaryk do Spojených států. Tam se 10.srpna zasnoubili. Poté se vrátil do Evropy. Na začátku února 1878 dostal Masaryk od Charlottina otce dopis, že se zranila, aby přijel. Vydal se tedy na cestu. Když přijel po sedmnácti dnech našel ji už téměř uzdravenou. 15.března 1878 se s Charlottou Garriguovou oženil a přijal do svého jména její rodové jméno Garrigue. Týden po svatbě, 22.března, se vypravili novomanželé Masarykovi na cestu zpět do Evropy. Charlotta pomáhala Masarykovi v jeho celoživotní práci. Velmi rychle se naučila česky a také začala pracovat v literární oblasti. Do češtiny přeložila spis Johna Stuarta Milla O poddanství žen, věnovala se psaní úvah o hudbě Bedřicha Smetany a psala také články o českých poměrech do newyorského deníku The New York Sun. *„Byla naprosto nekompromisní a nikdy nelhala, její pravdivost a nekompromisnost měly velký vliv na mne. S ní jsem dostal z protestantismu do svého života to nejlepší: tu jednotnost náboženství a života, náboženskou praktičnost, náboženství pro všední dny.“*^{1/}

Během prvních let společného života se novomanželé potýkali se značnými materiálními starostmi, a především Masaryk musel tvrdě a usilovně pracovat. Masaryk vytrvale až do konce roku 1878 pracoval na dokončení docentské habilitace. Nakonec byla k obhajobě přijata práce s titulem: Der Selbstmord als soziale Massenerscheinung der gegenwart, eine Monographie mit einleitenden Bemerkungen über Soziologie und Statistik (Sebevražda jako hromadný sociální jev

současnosti, monografie s úvodními poznámkami o sociologii a statistice). Soukromým docentem s ročním platem 400 zlatých se stal 29.března 1878, kdy byl podepsán příslušný habilitační dekret. Koncem dubna začal Masaryk přednášet jako docent vídeňské univerzity. Téma, které si zvolil se jmenovalo: Dějiny a kritika pesimismu. Hlavními mysliteli, jimiž se zabýval, byli: Platón, Aristoteles, Buckle, Comte, Mill a Hume. Jelikož příjem soukromého docenta činil v té době pouhých 400 zlatých ročně a nestačil ani z daleka k zabezpečení mladé rodiny, potýkal se v těchto letech s vážnými existenčními starostmi. Potřeby rodiny se dále zvýšily po narození dcery Alice, 3.května 1879, a syna Herberta, 1.května 1880. Nedostatek financí v Masarykově rodině se dále prohloubil v důsledku povolání bratra Ludvíka do armády (to bylo v souvislosti s rakouskou okupací Bosny a Hercegoviny). Masaryk musel finančně vypomáhat bratrově rodině. Ke všemu se ještě přidalo jeho onemocnění tyfem, v září 1879. Mezi poslední Masarykova vídeňská léta spadají ještě další dvě důležité události. První byla nová fáze boje o rukopisy. Jejich hlavními kritiky byli tentokrát Ant. Vašek a Al.Vojtěch Šembera. S profesorem Šemberou a jeho rodinou se Masaryk osobně dobře znal. Druhou událostí bylo to, že Masaryk přestoupil z katolické církve k církvi evangelické. Formální akt přestupu byl proveden 31. srpna 1880 v evangelickém kostele v Heršpicích. Co vedlo Masaryka k přestupu k jiné církvi? Masaryk v dětství vyrůstal jako horlivý katolík. Když však již odcházel do Vídně nebyla již jeho víra tak pevná. V roce 1880 byla vyhlášena papežská neomylnost a Masaryk reagoval již zjevně jako heretik. Katechetovi na gymnáziu oznámil, že na protest proti vyhlášenému dogmatu přestupuje k církvi řeckých uniátů. (Přestup nebyl právoplatně proveden.) V době vysokoškolských studií utvrzoval Masaryka v jeho herezi, vedle jiných vlivů, nepochybně příklad oblíbeného profesora Brentana, bývalého katolického kněze. Velký vliv mělo za jisté studium teologie u předních autorit protestantismu v Lipsku. A vyvrcholením všech těchto vlivů bylo uzavření sňatku s protestantsky orientovanou Charlottou. Pro přestup k protestantství jej určitě vedlo dilema ke které víře mají být vedeny jeho děti. Úplné uspokojení nenacházel ani v protestantství.

Pro Masaryka byl rok 1880 důležitý ještě z jednoho důvodu. Tehdy se mu naskytla možnost k jeho odchodu z Vídně do Prahy. V Praze měl nastoupit jako

mimořádný profesor nově zřizované české univerzity. Hlavními iniciátory myšlenky, aby přešel do Prahy, byli především J.Goll a O.Hostinský. Navrhli Masaryka profesoru Kvíčalovi za kandidáta profesury na připravované univerzitě. Kvíčala souhlasil a ve Vídni návrh vřele doporučil profesor Zimmerman. Ten prohlásil, že nemohl být navrhnout nikdo vhodnější než právě Masaryk. Masarykovi se o přechodu do Prahy nerozhodovalo lehce. V průběhu let měl Masaryk ve Vídni vzácné, byť prostředím limitované možnosti, seznamovat se i s českým kulturním životem, s jeho dějinami i přítomností. Mezi těmito možnostmi byla zajisté tou nejcennější Masarykova známost s vynikajícím představitelem české kultury, s profesorem češtiny a české literatury na vídeňské univerzitě, A.V.Šeberou a jeho rodinou. Právě zde také poznával nejen dobré stránky a vlastnosti českého kulturního života. Ovlivněn hrubými útoky, které byly na konci osmdesátých let vedeny proti profesoru Šemberovi, si nedělal o češtví žádné přehnané iluze. Po období těchto nepříjemných zážitků, krátce po Šemberově smrti, přišla zmíněná nabídka mimořádné profesury na univerzitě v Praze. Masaryk se rozhodoval velmi těžce zatížen starostmi a obavami. Jeho rozhodnutí bylo velmi uvážené a znamenalo nastartování další etapy jeho života.

V září 1882 se Masaryk přestěhoval i se svou rodinou do Prahy. První byt si Masarykovi najali na Smíchově v Karlově třídě 22. Masaryk měl v té době roční příjem okolo 2000 zlatých. Tato suma stačila v té době k zabezpečení velmi slušné životní úrovně čtyřčlenné rodiny. Masarykovi ale nestačil ani tento výdělek a měl i nadále finanční potíže. Ještě před přestěhováním do Prahy nadělal ve Vídni asi 5000 zlatých dluhů. Tento dluh vcelku významně zatěžoval jeho rodinný rozpočet. Zlepšení se dočkal až v roce 1884. Tehdy Masaryk zdědil 62 000 zlatých, které mu odkázal jeho žák z jeho působení ve Vídni, Isidor Flesch. Tento syn bohatého brněnského továrníka spáchal v listopadu 1883 sebevraždu. Díky těmto nečekaně získaným penězům se Masarykovi podařilo dluhy zaplatit a také mohl pomoci rodičům a bratrovi. Bratrovi pomohl finančně při zařizování tiskárny v Hustopečích. Na jaře 1884 se také díky zděděným penězům mohl Masaryk se svou rodinou přestěhovat ze Smíchova na Vinohrady. Nejdříve do ulice Rubešova č.164, ale již na podzim téhož roku do vily „Osvěta“ v ulici Čelakovského. Majitel právě dostavěné

vily s velkou zahradou kolem byl Václav Vlček, redaktor a vydavatel předního literárního časopisu „Osvěta“. Vedle Masarykových se tam stěhoval, rovněž s rodinou, profesor Seydler. Profesor Seydler byl Masarykův dobrý přítel. Masaryk postupně úspěšně pronikal do pražského kulturního světa. Mezi jeho první blízké přátele patřili kolegové Goll, Hostinský a Gebauer, ale i Rezek a Seydler. Z nich v Hovorech zvláště vyzvedává Gebauera. Velmi blízko měl k Náprstkovi a J.V.Sládkovi, díky tomu, že všichni tři navštívili Ameriku. Významným místem pro schůzky tehdejší inteligence byl vedle univerzity také hotel de Saxe. Tam se scházela většina profesorů univerzity, včetně největších kapacit, jakými byli Randa, Ott, Kvičala. Z mladší generace tam docházel Bráf, Heyrovský, Storch, Strouhal, Hostinský, Gol, Seydler a samozřejmě Masaryk. Další příležitostí k poznávání lidí byla nedělní vycházková parta, kterou tvořili sokol Kroschel, profesor Kaizl a jeho strýc, profesoro Heyrovský, advokáti Brauner a Marek a jiní. Od léta 1884 se stal pro Masaryka a jeho rodinu na dobu 3 – 4 let důležitým místem společenských styků Polštýn v severovýchodních Čechách. Tam jezdila většina univerzitních profesorů spolu se svými rodinami pravidelně na letní prázdniny. Masaryk všechny tyto možnosti k seznamování s lidmi rád využíval. Někteří dobří přátelé chodívali také k Masarykovi do bytu. Při podobných pozváních šlo Masarykovi i jeho choti o setkání neformální a přátelská. Mezi nejčastější hosty u Masaryků patřili Rezek, Goll, Hostinský, Kaizl, Seydler a Gebauer. Díky těmto novým známostem a přátelstvím, která při těchto setkáních často vznikala se Masarykovi lépe orientovalo v pražské společnosti. Teprve v roce 1896 byl Masaryk jmenován profesorem řádným. Jako univerzitní profesor, novinář, organizátor a myslitel měl Masaryk od začátku své činnosti na pražské univerzitě značný vliv na akademickou mládež.

V roce 1891 byl Masaryk poprvé zvolen poslancem. Na jaře to bylo do říšského a koncem roku i do zemského sněmu za mladočeskou stranu. V roce 1893 vznikly v mladočeské straně politické a osobní neshody a Masaryk se v září obou mandátů vzdal. Po návratu do Prahy založil časopis Naše doba s podtitulem Revue pro vědu, umění a život sociální. Znovu byl Masaryk zvolen poslancem s podporou sociálních demokratů na Valašsku v roce 1907.

1.2 Emigrace (1914-1918)

Dne 28.června 1914 byl v Sarajevu zastřelen rakouský následník trůnu František Ferdinand de Este se svou chotí Žofií Hohenbergovou. Tento čin odstartoval dění v celé Evropě. Z těchto událostí vyplynulo ultimátum rakousko-uherské vlády Srbsku s takovými podmínkami, které nemohlo Srbsko přijmout a vyprovokovalo válku. V té době byla již sjednána dohoda mezi Německem zastoupeným císařem Vilémem II. a Vídní, že bude Německo podporovat habsburskou monarchii i v případě, že dojde k válce s Ruskem.

Masaryk se snažil pracovat na zmírnění napětí mezi Srby a Bulhary. Veřejně mu bylo vytýkáno, že schvaluje Srbům a Bulharům, že se dali do války. Byl obviňován, že se prý zpronevřuje svým zásadám – lidskosti, svému humanitnímu programu. Ne, nezpronevřil se. Pouze nikdy neříkal, že humanita a lidskost znamená, aby si lidé dali všechno líbit a slepě přijímali vše, co jim nepřítel dá. Naopak, stále vybízel k obraně a říkával : „*Násilí se musí odpírat – zlo se musí přemáhat*“. Bohužel však sarajevský atentát tyto snahy zhatil. Masaryk do poslední chvíle věřil, že se dá válce předejít a že k ní opravdu nepříjde.

Situace se vyhrotila a Masarykovi nezbylo nic jiného než opustit Prahu a vydat se za hranice země a odtud pracovat na utvoření samostatnosti státu. Odchází do Holandska, kde se seznamuje s britskými politiky a díky své práci má později velkou zásluhu na uznání Československé republiky.

Na konci roku 1914 Masaryk odjíždí do zahraničí spolu s dcerou Olgou a začíná mu revoluční práce. Nebyl naivním a romantickým politikem, projevil se jako pravý revolucionář, který nenáviděl Rakousko-Uhersko i jeho mocnáře. Znal přesně svoji práci a věděl, co se od něj očekává. V průběhu války zaměřil veškerou svou snahu ve prospěch Čechů a Slováků. Snažil se o získání samostatnosti a vytvoření Československého státu.

Jedním z nejbližších Masarykových spolupracovníků byl Edvard Beneš, který také musel prchnout z Prahy. Výrazná byla i spolupráce s profesorem Denisem^{2/} v Paříži, který byl obeznámen se snahou o vytvoření samostatného státu a působil ve prospěch české revoluční propagandy.

V té době je Masaryk vystaven dalším těžkým životním zkouškám. Zemřel mu syn Herbert. Dcera Alice byla zatčena policií, syn Jan procházel těžkým obdobím. Na samotného Masaryka je vydán zatykač a má být oběšen. Manželka T.G.M. musela tyto těžké situace prožívat sama, a tyto strasti jí zřejmě přivodily vážné onemocnění. Z tohoto špatného zdravotního stavu se už nikdy zcela nezotavila a je velmi pravděpodobné, že byly hlavní příčinou jejího předčasného úmrtí.

Všechny tyto zprávy Masaryka vyčerpávaly po psychické stránce, ale protože byl silná osobnost, tak se snažil vydržet a nepodlehnout. Šel tvrdě za svým cílem a snažil se být maximálně užitečný. Jeho hlavním přáním stále bylo vrátit se co nejdříve domů do vlasti.

V této době Masaryk hodně cestoval, a díky svým pracovním povinnostem se dostal i do Londýna. Zde měl za úkol urovnat vztahy a spory mezi zdejší českou inteligencí. V Londýně také inicioval jednání se zástupci dalších velmocí (např. Ruska). Vedla jej snaha o zjištění smýšlení o Slovanech, a o plánech velmocí na další vývoj v Evropě. Rusko však nemělo žádné plány, a proto se Masaryk vydává přímo do Ruska, kde hodlá jednat se samotným carem Nikolajem Nikolajevičem.

Na podzim byl vytvořen *Zahraniční komitét Československý*, který vydal *Prohlášení*. Toto prohlášení Masaryk připravil v Londýně. Hlavní myšlenkou a zbraní prohlášení byl boj a domáhání se samostatnosti. Prohlášení podepsali spolu s Masarykem také zástupci francouzských, anglických a amerických Čechů. Podpisy zahraničních účastníků měly podpořit smýšlení lidí za hranicemi československého státu o své vlasti a o Rakousku-Uhersku.

Po příchodu Edvarda Beneše do zahraničí se rozdělily úkoly obou politiků. Masaryk odchází do Londýna, dr. Beneš zůstává v Paříži. Masaryk přichází s programem, který řeší rozdělení zemí po válce. Je zde zaznamenáno oslabení Německa a rozdělení Rakouska – Uherska na přirozené a historické části. Cizí vlády sice tyto návrhy a programy přijaly, ale chtěly vidět zákonné zástupce československého národa, kteří přišli z vlasti, mají legitimitu od národa a ponese i veškerou zodpovědnost.

Hned první usnesení Československé národní rady mělo velký význam. Masaryk přikládal velkou důležitost vytvoření vlastní Československé armády. Chtěl tím ukázat, že jsme se fakticky odtrhli od Rakouska – Uherska, a že i v boji stojíme proti němu. Z tohoto důvodu se jeho pozornost upírá na Rusko, kde je nejvíce českých zajatců.

16.května 1917 přijíždí Masaryk do Petrohradu, hlavního města carského Ruska. Zde ho čeká více práce než doposud v Anglii a ve Francii. Velké problémy přináší jednání s ruskými úřady, které nemají pochopení pro vytváření legií Čechů a Slováků. Považují veškerou Masarykovu aktivitu za zradu Rakouska-Uherska. Práce při budování legií trvala Masarykovi více než šest měsíců.

Poté odjel Masaryk do Ameriky a zde se snažil o získání podpory myšlenky rozbití Rakouska – Uherska a vytvoření samostatného Československého státu. Masaryk se účastnil řady jednání a diskusí, nakonec byl přijat samotným prezidentem Wilsonem. Československá myšlenka byla Spojenými státy uznána. Toto uznání bylo asi největším úspěchem politické práce Národní rady. Masaryk nepolevoval ve svém nasazení a zapálení pro věc a dál cestoval po Spojených státech a agitoval pro náš národ.

Dne 18.října vydala Zatímní vláda v Paříži prohlášení o nezávislosti, které je někdy nazýváno Washingtonská deklarace, neboť byla napsána ve Washingtonu. Sídlo rady bylo v Paříži, a proto bylo prohlášení oznámeno z Paříže.

1.3 Vznik ČR-poprvé prezidentem

Rakousko – Uhersko se začalo nezadržitelně vnitřně hroutit. Propukaly národněosvobozené revoluce, vznikaly samostatné státy, rakouský, československý, jihoslovanský a maďarský. Rakousko –Uherská monarchie se rozpadla.

Dne 28.října 1918 zažila také Praha převrat a následně byl vyhlášen samostatný Československý stát. Význam tohoto dne spočívá v tom, že se celý národ přidal k Masarykově snaze a podpořil ji. Tak se začal formovat samostatný československý stát, k němuž byla na základě mírových jednání v Paříži i podle přání obyvatel připojena také Podkarpatská Rus.

Národní výbor byl 14.listopadu 1918 přeměněn na Revoluční národní shromáždění, říšský sněm a tento sněm jednomyslně prohlásil T.G.Masaryka prvním prezidentem Československé republiky. Ve věku šedesáti osmi let, se postavil T.G.M. do čela nově vzniklého státu a přijal nelehkou úlohu vůdčí osobnosti. Tomu všemu předcházely čtyři roky odříkání, tvrdé práce, neustálého jednání vedené snahou pomoci své vlasti získat svobodu a samostatnost.

Znovu se vrátil do spojeneckých Spojených států a jménem celého našeho národa poděkoval prezidentu Wilsonovi. Domů do vlasti se vrátil již, jako prezident Československého státu. 21.prosince 1918 přijel do Prahy jako „*Otec vlasti*“, jak se mu začalo říkat. Na zpáteční cestě, již jako hlava Československé republiky, využil možnosti navštívit Anglii, Paříž a Itálii. Zastavil se také v Brixenu, kde vzpomínal na Havlíčka.

Na pražském nádraží jej očekávala celá naše vláda, vedená ministerským předsedou dr.Kramářem. Byla přednesena uvítací a děkovná řeč. Masaryk ji s díky přijal a vyjádřil se, že je nutné dále pracovat a vést stát v myšlenkách demokracie a pokroku. Řekl, že naše politika je nehotová, ale neodvozuje naše nedostatky v politice z charakteru národa. Vědom si toho, že naše země nebyla přes tři sta let svobodná ani po stránce duchovní, ani politické. To je třeba vidět a snažit se dohnat.

Masaryk říká: „*Neztrácej se ve vzpomínkách na slavnou minulost, usiluj o slavnou přítomnost, nadrž se jen hesel a slov, ale věci, neboť pak můžeš věci zlepšovat a dávat do pořádku, nelítej v oblacích, ale drž se své země, je nejjistější a nejnepochybnější. Ať čemukoliv sloužíš, drž se reality*“.^{3/}

Den po svém návratu , 22.prosince 1918, pronesl prezident svůj první projev k poslancům a vládě v bývalé audienční síni rakouských císařů na pražském hradě: „*Mám-li říci, v čem se můj život vyvrcholil, tedy ne v tom, že jsem se stal prezidentem, a že mohu nést tuto stejně velkou čest jako těžkou povinnost. Má osobní satisfakce, smím-li to tak nazvat, je hlubší: že jsem ani jako hlava státu nic podstatného nevyškrtl z toho, več jsem věřil a co jsem miloval jako chudý student, jako učitel mládeže, jako nepohodlný kritik, jako reformní politik. Že, stoje v moci , nenacházím pro sebe ni žádného jiného mravního zákona ani jiného vztahu k bližnímu, k národu a k světu, než jaké mne řídily před tím. Není to osobité uspokojení z toho, že jsem po celý svůj život, tak podivně utvářený, zůstal sám sebou, důležitější je, že v tolika zkouškách zůstaly a ověřily se ty lidské a obecné ideály, které jsem vyznával. Říkám si, že v tom neustálém zápase o lepší příští národa a lidstva stál jsem na straně dobré. To vědomí stačí, aby život člověka byl krásný, a jak se říká šťastný.*“^{4/}

Podle tehdejší československé ústavy neměl Masaryk jako prezident velké pravomoci, ale o to větší měl přirozenou morální autoritu. V jeho osobnosti se projevovaly ideály svobodné a demokratické společnosti. Dle tehdejší první ústavy byla funkce prezidenta víceméně reprezentativní, bez jakékoliv možnosti přímo zasáhnout do politických událostí. Masaryk prosadil možnost prezidenta nejen ústavní právo schvalovat návrhy vlády a parlamentu, ale také účastnit se vládních porad a vystupovat podle potřeby iniciativně i v parlamentě. Snažil se také o to, aby se zabezpečila odbornost administrace a vlády. Sám o tom říkal: „*Musela se vědomě tvořit tradice*“. Ve všem, aby se prolínala demokratičnost, nutnost symbolů. „*Není státníkem ten, kdo nevidí alespoň kus cesty dopředu a nepřipravuje vývoj budoucích let.*“^{5/}

Masaryk se držel zásady, že pro politiku je nutné soustavné studium lidí, neboť je stále co poznávat, poznat ty pravé od nepravých. Další nutností je vedle politiky vnitřní i politika zahraniční. Se zahraniční politikou měl bohaté zkušenosti z období válečných jednání a snah o vytvoření československého státu. Práci chápal jako projev lásky. Sám často říkával: „*Máš-li rád bližního svého, musíš pro něj pracovat*“.

Po zvolení prezidentem byl Masaryk veden snahou o přetvoření Pražského hradu na symbol demokracie. Občané samostatného Československého státu vzhlíželi ke svému prezidentovi a k hradu s velkou úctou.

Masaryk se snažil vyřešit jeden z hlavních problémů, což byla kontrola vlády, kterou si volili lidé sami v demokratických volbách. Lid však nemůže přímo řídit stát, avšak musí mít rozhodující slovo při řešení všech otázek širšího veřejného zájmu. Naskytá se tedy otázka, jak je možno vyslechnout lid a jakou váhu a význam má mít hlas lidu v politice státu. Z tohoto důvodu je osvěta mezi lidmi a výchova dobrých vůdců tím nejvýznamnějším problémem v tomto smyslu. Lid se musí dostatečně vzdělávat, aby byl schopen posuzovat rozhodnutí svých vůdců. Také samotná demokracie vyžaduje nejvyšší stupeň odpovědnosti vůdců. Této odpovědnosti nemůže být dosaženo bez zajištění výchovy morálních a politicky schopných představitelů, kteří by stáli v čele státu vedli lid při hledání pravdy a kulturnosti. Ti musí být aristokraty charakteru, poctivosti a moudrosti – přitom však musí zůstat služebníky svého národa. Proto je podle Masaryka hlavním úkolem demokracie výchova.

Masaryk vnímal politiku jako péči o věci veřejné, které vychází z kulturních a filozofických tradic, jako provádění humanity, a jako nutnost ji podřídit zákonům etickým. V současné společnosti je politika vnímána především jako prostředek k získávání a udržování vládní moci ve státě. Politika a politici se stále více odklání od správy věcí veřejných a stává se prostředkem při boji o moc. Morálka ustupuje do pozadí a do popředí se dere především právo. Víme však, že ne vše, co je legální, je i morální. Kam se vytratily Masarykovy myšlenky a ideje? Vrací se snad chápání

politiky do doby před názory T.G.M. Masaryk požadoval obhajobu pravdy, vždy a za každých podmínek. Pravda k nám přichází spolu se svobodou a demokracií, avšak stále nedovedeme znovunabytou svobodou užívat. Je to způsobeno globalizací a technizací současné společnosti, rozpadem tradičních hodnot, což vede k úzkosti, strachu, k pasivitě. Kdo nás to naučí a jak to bude dlouho trvat. Každý i silný národ potřebuje především správného učitele a myslitele.

Někteří lidé o Masarykovi mluví jako o největším demokratovi světa, jiní jako o největším muži současné Evropy, a další ho označují za velikána kulturního světa. Troufám si říct, že kus pravdy mají všichni. Byl výjimečnou osobností, takových nebylo a není mnoho. Na pomyslném žebříčku, především politických osobností jej národ staví zajisté na přední příčky. Masaryk byl národem milován a obdivován. Je škoda, že jsme mnoho let o Tomáši Garrigouvi Masarykovi nemohli mluvit. Asi by nám byl bližší a věděli bychom i více o něm samotném.

K Masarykovu odkazu se opět vracíme až po roce 1989, ale o to více nás zajímá a je stále aktuální. Doba minulá, doba komunistické totality, v mnoha věcech chybovala. Například, když „*osobnosti národa*“, které nelze vymazat gumou z čítanek, zaháněla do pozadí vzpomínek a snažila se, aby lidé zapomněli. Nikdy nelze zapomenout na výjimečné lidi, na ty, kteří pro národ pracovali a žili. Právě proto se vždy časem ozvou a s ještě větší silou připomenou. Takto to je i s naším „*tatíčkem Masarykem*“. A jak řekl sám T.G.M.: „*Národ roste těmi idejemi, kterými vznikl*“.

1.4 14.9.1937 dohořel

Prezidentem Československé republiky byl T.G.Masaryk od 14.listopadu 1918. Podruhé je zvolen prezidentem podle nové československé ústavy 27.května 1920 a následně ještě dvakrát a to 27.května 1927 a naposledy 24.května 1934. 14.prosince 1935 abdikoval ze zdravotních důvodů a odchází z prezidentského úřadu. S politikou a prezidentským úřadem se rozloučil abdikačním projevem tohoto

znění: „*Prezidentský úřad je těžký a zodpovědný, a vyžaduje proto síly. Vidím, že již nestačím, a proto se ho vzdávám. Byl jsem čtyřikrát zvolen prezidentem naší republiky, snad mi to dává legitimaci, abych vás poprosil a celý národ československý i spoluobčany národností ostatních, abyste při správě státu pamatovali na to, že státy se udržují těmi ideály, z nichž se zrodily. Sám jsem si toho byl vždycky vědom. Potřebujeme dobrou zahraniční politiku a doma spravedlnost ke všem občanům, ať jsou jakékoli národnosti. Rád bych vám ještě řekl, že za svého nástupce doporučuji dr. Beneše. Pracoval jsem s ním za hranicemi i doma a znám ho. Mám plnou důvěru, že vše půjde dobře, a dá-li Bůh, budu se na vás ještě chvíli dívat, jak to vedete.*“ ⁶¹

Jako prezident se již během prvních pěti let samostatnosti velkou měrou zasloužil o překonání největších obtíží, které provází nově vzniklý stát. Podařilo se vytvořit a stabilizovat dobře fungující ústavní správu, silnou měnu a prosperující hospodářství, v mezinárodní politice byla oceňována jeho iniciativa dobré vůle a vzájemného porozumění. V jeho rodinném životě už ale takové štěstí neprožíval. V květnu 1923 zemřela jeho manželka Charlotte, která se po válce již nezotavily ze své těžké nemoci. Dcera Alice se starala nejenom o jeho domácnost, ale také se angažovala při založení Československého červeného kříže. Mladší dcera Olga se provdala do Švýcarska za lékaře a syn Jan většinu času trávil v zahraničí v diplomatických službách.

Po abdikaci Masaryk pobýval až do své smrti na zámku v Lánech. Zemřel 14. září 1937 brzy ráno. Na zámecké věži v Lánech byla spuštěna na půl žerdi státní vlajka, která tam byla vztyčena namísto prezidentské standarty po rezignaci Masaryka na funkci hlavy státu. Pohřeb T.G. Masaryka byl velkou manifestací národa a byl vyjádřením smutku většiny československého národa. Prezident Masaryk byl pohřben v rodinném hrobě po boku své ženy Charlotty. Na Masarykově pohřbu zazněla jeho oblíbená píseň „Ach, synku, synku ...“. Jeho syn Jan řekl novinářům: „Jak krásně žil, tak krásně zemřel. Dalo by se říci : „Nezhasl, ale dohořel...“

2. Učitel a vychovatel

2.1 Pedagog

V dětství Masaryka ani nenapadlo, že by mohl dělat něco jiného než jeho otec. Později jej rodiče dali v Čejčích do učení na kováře. Nad svou budoucností se hlouběji začal zamýšlet až ve Vídni. V průběhu studií Masaryk přemýšlel také o tom, že by se mohl po skončení studií stát protestantským kazatelem. Nakonec se stal profesorem, o čemž nikdy předtím vůbec neuvažoval. Masaryk říkával, že nebyl *pravý pedagog*, protože vychovával především sebe. Tvrdil o sobě, že nebyl *horlivý učitel*, který by přednášel vždycky rád.

Jeho přátelé a žáci na něj měli jiný názor. Například Václav Tille (1867-1937) literární historik a profesor srovnávacích dějin literatury na Karlově univerzitě o něm napsal: *V Masarykově podání stávaly se přísně filozofické problémy živým, horečným zájmem duše, způsobovaly radost, bolest, nadšení i zuřivou touhu vyrovnat se s nimi, řešit je jako nejhlubší zájmy vlastního života. Účinkovali však jeho přednesem, stylem jeho přednášek, nebo metodou jeho seminárních cvičení. Rozněcovali se žhavé v našich mladých duších proto, že je zbavil všeho školského prachu, vší autority slavných jmen, vší přítěže pomocné literatury. Mluvil vždy tiše, bezvýrazně, úmyslně neosobně zvolna, jakoby bez vlastního zájmu, ale obnažoval každou otázku zcela lidsky, jako cosi živého, usilovně nutného právě v té chvíli, pro něj neexistovala mrtvá věda, studium čehosi, co nemá přímý vztah k současnému horkému životu, k osobnímu zájmu. Donutil nás ...odhodit onu rezervu, kterou si ukládává žák vůči učiteli, skrýváje před ním své nitro Nechtěl být učitelem, jenž nalévá žákům svoji vědu, ale starším druhem, jenž ze svých zkušeností pomáhá mladšímu v době těžkého, bouřlivého duševního kvasu.“^{7/} Masaryk vyžadoval i od svých žáků poctivé a trpělivé pracovní úsilí. Svým žákům vždy ochotně radil a pomáhal. Nikdy zbytečně nechválil ani nehanil. Nečinil náhlé úsudky o člověku a vyslovoval je až byl o nich opravdu přesvědčen. Jeho zdánlivá chladnost měla větší účinek než strohá autorita*

jiných učitelů. Uměl se ovládat a kontrolovat své city. Svě žáky si získával obsahem svých přednášek a silou své výjimečné osobnosti. Nedal cítit převahu, nebyl autoritativní dokázal přiznat svou chybu. Jeho studenti ho mohli navštěvovat i u něho doma, půjčoval jim dokonce i své knihy.

Do vyučovacího procesu Masaryk vnesl nové směry učení, nebyl pedagogem, který by své žáky učil látce stroze podle programu výuky. Měl odvahu samostatně a tvořivě myslet a to samé vyžadoval po svých žácích. Ve svém působení upřednostňoval imperátorskou a tvořivou stránku. Snažil se nebýt jenom garantem získávaných poznatků žáků, vychovával vzdělané, samostatně tvořivé, eticky vyhraněné osobnosti. Masaryk vyzýval studenty, aby na každý problém, na každou myšlenku, byť i jeho vlastní pohlíželi kriticky, aby se snažili utvářet si na věci své vlastní názory a podle nich na vlastní odpovědnost jednali.

2.2 Výchova

Masaryk shodně s Komenským tvrdí, že škola není odloučena od života. Škola je vlastně základem státu a společenského zřízení vůbec. Jako ve státě jsou nadřazeny jisté vrstvy společenské, tak je tomu i ve škole. Výchova a vyučování může být vynalézáním něčeho nového. V člověku nemůže nic vzniknout, výchovou se může jen vyvinout a rozvinout to, co již má v sobě. Výchova a vyučování je obrácením pozornosti k vnějšímu řádu a k tomu, co je v zárodku do člověka vloženo.

Velkou pozornost poutal Masaryk svými myšlenkami o umění a jeho vlivu na školu. Aktuálnost této myšlenky pocítujeme i dnes. V zavedení *umělecké výchovy* a spojením s úkoly školy viděl Masaryk prostředek k výchově mravnosti moderní společnosti.

Velký význam pro vývoj jedince Masaryk přikládal problematice dětské literatury a literatury pro mládež. Literaturu pro mládež charakterizoval jako *nedětskou* a vytvořenou bez znalosti psychiky čtenářů. Poukazoval na to, že je v této literatuře mnoho smutku a příkazů, postrádá však estetickou stránku.

Masaryk se vždy přikláněl k názoru, že nejlepší učitel je dobrý odborník. Důležité pro dobrého učitele je podle něho dokázat vzbudit zájem. Škola by neměla jen poskytovat informace, ale měla by učit žáky přesnosti, pozornosti, metodičnosti a samostatnosti. Už tehdy měl Masaryk pocit, že škola a to především střední spíše vyučuje než vychovává. Škola by měla více formovat charakter, aby mladý člověk byl připraven reagovat a jednat ve skutečném životě. Masaryk nesouhlasil s tím, že náš národ se vždy nechá ovlivňovat. Prohlašoval: „*Říkáme, že musíme otevírat okna do ciziny, dobrá, ale pak otevřete okna všechna a všechny dveře.*“^{8/}

Masaryk u dětí prosazoval potřebu *věcného* vzdělání, které je pro život důležité v jakékoliv době, společnosti a národnosti. U dětí ho lze však dosáhnout pouze v mateřském jazyce. V té době byly některé oblasti jazykově smíšené. Masaryk se snažil, aby děti nebyli zařazováni do škol s vyučovacím jazykem, který znají jen částečně nebo dokonce neznají vůbec. Taková škola by pro dítě nebyla přínosem, spíše by mu ublížila. „*Dítě, které se učí stydět za jazyk, kterým s matkou se modlívá, nepadne vyspěje v jednotný charakter ušlechtilý a mužný, a škola, v níž takto se děje, nevede k životu mravnímu.*“^{9/}

Masaryk se od počátku svého působení ve vzdělávání stavěl za reformu středoškolského vzdělávacího systému. Výchova mládeže měla být podle něho uvedena do souladu s potřebami rozvoje zemědělství a průmyslu. V podstatě v tomto souhlasil s císařem a vládou ve Vídni. Dosavadnímu systému vytýkal jeho jednostrannost. Bylo v něm podle Masaryka upřednostňováno vzdělávání intelektu a na druhé straně mravní a praktická výchova byla opomíjena. „*Pro život i smrt je nutno vzdělávat nejen rozum, ale také srdce. Proto je třeba rozvíjet nejen intelekt, ale i city a vlastnosti volní, neboť člověk takto harmonicky ustrojený může v životě dobře obstát. Současné střední školy produkují polovzdělaný, náležitě nepřipravený, neužitečný proletariát. Mladým lidem, jejichž jednostranné vědění nenachází v životě uplatnění, je tak předem brána chuť k užitečné práci, propadají rozmrzelosti apod., se všemi možnými negativními sociálně politickými důsledky.*“^{10/} Masaryk toto viděl

jako problém celého Rakouska. V Českých zemích viděl tento systém navíc jako nástroj germanizace a existující systém považoval za národnostně nespravedlivý.

Velký problém české společnosti, viděl Masaryk v tom, že většina vzdělaných osobností na rozdíl od Němců neovládá jiný jazyk než německý. Neměl na mysli jenom francouzštinu a angličtinu, ale především jej trápila neznalost slovanských jazyků. Z tohoto důvodu se snažil prosadit, aby v budoucnu každý vzdělaný člověk ovládal více jazyků.

Úroveň vědecké literatury byla podle Masaryka dalším nedostatkem ve vzdělání české společnosti. Jelikož úroveň nebyla nijak valná byl přesvědčen, že nepostačuje jako základ kvalitního všeobecného a odborného vzdělání. Z tohoto důvodu si lidé nemohly doplňovat školské vzdělání pouhým studiem. I samotná výuka ve škole byla tedy především závislá na kvalitě učitelů. Tito učitelé samozřejmě nesměli vést své žáky k tomu, aby nekriticky spoléhali na jejich slova, k čemuž podle něho docházelo jak na středních tak na vysokých školách. Podle Masaryka by bylo velkým přínosem vydávání většího množství vědeckých prací kvalifikovanými profesory a častější překládání těchto prací do cizích jazyků. Navrhoval vybudování České akademie věd jako vrcholné vědecké instituce na místo nevyhovující Královské české společnosti, vydávání naučného slovníku a různých odborných časopisů. Časopisy měly široké veřejnosti více přiblížit a zpřístupnit vědu. Nejdříve ale bylo potřeba změnit poměry v redakcích, které se bránily všemu novému. Masaryk se snažil o to, aby se v nich zveřejňovalo co nejvíce vědecké práce. Mládež měla studovat světové jazyky, aby mohla studovat kultury jiných národů, a samozřejmě měla možnost je porovnávat s kulturou naší. Upozorňoval na potřebu zakládání dalších vysokých škol.

2.3 Práce

Masarykova díla obsahovala také pojednání o práci. Zabýval se jak o práci fyzickou, tak práci duševní, vědeckou apod., jejím vznikem, rozvojem i významem. U prvotní práce uvažoval o postoji člověka k ní. Vycházel z názoru, že i

nejpracovitější člověk má snahu se vyhýbat práci. V přirozeném opakování práce viděl důležitý výchovný moment. Motivy vedoucí člověka k práci byly podle Masaryka stejné u primitivních lidí jako dnes, např. hlad, žízeň. Také i potřeby sociální - společná práce, konkurence, zajištění rodiny jsou stále stejné. Domníval se, že už u primitivních lidí hrálo větší roli myšlení u práce než sama fyzická práce, neboť i tento člověk měl snahu si svou práci ulehčit nebo zjednodušit. Toto jej vedlo k myšlence nutnosti si práci dobře rozvrhnout a zorganizovat. Proto podle Masaryka existuje spíše lenost duševní než lenost tělesná. Teprve prací se stáváme lidmi, lišíme se od jiných živočichů, budujeme si charakter a osamostatňujeme se. Práce nám poskytuje pocit sebedůvěry a poznání vlastních možností. *„Nejen člověk, ale společnost všechna, ba celá příroda je v ustavičné práci. Moderní teorie pokroku a vývoje znamená teorii práce, totiž v tom smyslu, že se všechno pokrok děje prací, prací neuvědomělou i uvědomělou. Příroda a společnost je jediná velká, ohromná dílna.“*^{11/}

Jako motivy duševní práce vidí Masaryk především potřebu poznání, ale i jiné motivy např. egoismus, ctižádost, panovačnost atd. Je zapotřebí jak práce fyzické tak psychické a o tom, jak říkal Masaryk, nemůže nikdo pochybovat. Podle něho v té době bylo v Čechách velice málo produktivní vědecké práce. Nesouhlasil s názorem, že teorie je *blouznění*. Není možné odsuzovat teorii proto, že nepřináší okamžitě užitek. Myšlení by nebylo možné, kdybychom nemysleli do budoucna, říkal Masaryk. Za nejdůležitější při vědecké práci považoval přesnost. Vědecká práce je permanentní hledání a konstatování pravdy. Podle něho tato přesnost spočívá v tom, mít schopnost tuto pravdu dokázat. Dalším důležitým aspektem, který charakterizuje tuto práci je pozornost. Pozornost Masaryk shledává nejen jako vlastnost intelektuální, ale také vlastnost mravní, neboť konstatovat pravdu znamená neklamat sebe ani ostatní. Přestože všichni nepracují vědecky přesně jsou k přesnosti vedeni nepřímo moderní technologií. Dalším charakteristickým znakem viděl Masaryk drobnou práci, neboť velké účinky z velkých myšlenek vznikají často z velmi nepatrných příčin. *„Což Newtonova myšlenka byla veliká? Nejvšednější pohyby pozoroval, nepatrné pokusy prováděl. Nikdo nepozná velikého, když nepočne z malým. Všecky veliké ideje se vyznačují tím, že utkvěla pozornost na tom, čeho si*

nikdo nevšímal.“^{12/} Masaryk ve svých úvahách klade důraz na důležitost dělby práce a předpokládá, že její význam poroste a dělba bude neustále speciálnější, neboť pozornost lze soustředit jen v úzkém oboru. Proto by se člověk měl soustředit na určitou činnost v určitém oboru a nesnažit se zabývat vším, ale jen částečně. Ve svém oboru by se měl každý člověk snažit dosáhnout určitých znalostí a snažit se vykonávat svou činnost perfektně.

3. Politika a filozofie

3.1 Politika

O politiku se Masaryk vždy živě zajímal. Už v mládí si uvědomoval poměr Čechů a Němců. Upoutal ho již Platon svým filozofováním o politice. Při vysokoškolských studiích četl také Marxův Kapitál. Do politiky vstoupil v roce 1881, kdy byl na jaře poprvé zvolen poslancem do říšského sněmu a koncem roku i do zemského sněmu za mladočeskou stranu. Instituce parlamentu ho velmi zajímala. Velmi často navštěvoval parlamentní knihovnu a trávil v ní mnoho času. Nebyl členem žádné velké politické strany, ale i přes to jako zástupce českých realistů si spolu s profesorem Drtinou, vynutil pozornost veřejnosti akcemi, v nichž šlo o základní otázky občanských svobod a demokracie. V mezinárodním měřítku se proslavil usvědčením vídeňského režimu z podvodných machinací, kdy chtěla rakousko – uherská diplomacie na základě padělaných dokumentů ospravedlnit anexi Bosny a Hercegoviny. Později se došlo ke sporům i se stranou, když se mu nelíbilo, jak se místodržitel Thun vyjádřil o Čechách. Toto spustilo řadu událostí, které vyústily v Masarykovo rozhodnutí složit poslanecký mandát. „*Mě se mladočeská politika nelíbila svou dvojakostí, byla v Praze jiná a ve Vídni jiná, doma poslanci bouřili a ve Vídni si je vláda zavazovala maličkostmi. I k Němcům jsem měl jiný poměr – ale hlavně jsem viděl, že jsem v politice ještě slabý.*“^{13/} Toto bylo období, kdy Masaryk studoval politickou literaturu, z čehož vznikly některé jeho spisy např. **Česká otázka, Naše nynější krize**. V letech 1907 a 1911 byl Masaryk s podporou sociálních demokratů na Valašsku zvolen poslancem.

Když vypukla první světová válka a byla vyhlášena mobilizace, byl Masaryk v Německu a nemohl se vrátit. Sledoval mobilizaci v Německu a uvažoval o tom, že bude na rozdíl od Rakouska těžké porazit Německo. Po návratu do Prahy viděl s jakým odporem rukují Češi. Povstání v Čechách bylo podle všeho nereálné. Proto se rozhodl, že musí jako poslanec proti Rakousku něco udělat na poli politickém. Nejprve dvakrát odjel do Holandska, kde obstarával informace a poté odjel do Itálie.

„Tehdy jsem ještě myslel, že se za několik neděl vrátím do Prahy, vrátil jsem se až za čtyři roky, na den téhož dne, kdy jsem překročil rakouské hranice.“^{14/} S Itálie se dostal s italským diplomatickým úředníkem do Ženevy. Tou dobou byl varován Benešem, aby se nevracel, že má být na hranicích zatčen. Z Ženevy měl později spojení s Paříží, kde vedl svou propagandu M.R.Štefánik. Po celou dobu Masaryk udržoval styky s Prahou. Později odjel z Prahy do Paříže i Beneš. Jeho si Masaryk velice cenil, prohlašoval, že bez něho by republika nevznikla. V dubnu roku 1915 odcestoval Masaryk ze Ženevy do Londýna, kam se toho roku přestěhoval. V Paříži, kde se dělala politika Dohody a Anglie, pracovali Beneš se Štefánikem. V roce 1917 odjel do Ruska sjednotit zahraniční odboj ve státech Dohody. Před koncem války odjel do Ameriky, kde už připravoval mírová jednání. Jeho snahy vedly k utužení Čechů a Slováků, a k tomu, aby se Podkarpatská Rus přihlásila k budoucímu státu. V Americe také Masaryka zastihla zpráva, že byl doma 14.listopadu 1918 zvolen prvním prezidentem republiky. 21. prosince složil prezidentskou přísahu. Po zvolení se brzy zasadil o ústavní právo prezidenta schvalovat návrhy vlády a parlamentu. Důležitá pro něj byla nejen politika vnitřní, ale i zahraniční. Dále usiloval o to, aby Hrad byl památkem naší historie, obraz státu, symbolem minulosti i budoucnosti. Zajímal se o armádu a jeho názor byl, že národ vždy bude potřebovat vycvičené vojáky. Velká otázka v jeho prezidentském období byla – trest smrti. *„Stálo mě mnoho nocí, když jsem měl podepisovat trest smrti, a dni, kdy jsem to učinil mám ve svém kalendáři poznamenaný černým křížkem.“^{15/}*

Masaryk pociťoval za svoje osobní zadostiučinění to, že se ani jako hlava státu nezpronevěřil ničemu v co věřil a co měl rád jako student, jako učitel, jako politik. Byl hrdý na to, že nemusel měnit nic na své víře v humanitu a demokracii, na svém hledání pravdy, ani na *nejvyšším mravním a náboženském příkazu lásky k člověku.*

3.2 Problém malého národa

Spis T.G.Masaryka, který vznikl roku 1905 je o českém národě a ukazuje, jakým směrem by se měl náš národ vyvíjet. Tento spis je rozdělen do osmi dílů:

1. Obsah pojmu národa
2. Vývoj pojmu národnosti
3. Národnost a humanita
4. Národnost a svědomí
5. Velký a malý národ
6. Prostředky malého národa
7. Poučení z historie
8. Kam spějeme?

Masaryk se v něm zabývá otázkou, co to je malý a velký národ. Podle Masaryka nepatří náš národ k národům malým, protože existují i národy menší než je náš, například Švédové, Norové, Dánové... Počtem příslušníků se tedy řadíme mezi národy *středně velké, ale naše postavení je oproti nim horší z několika hledisek:*

- **Z hlediska zeměpisného** – nemáme jako jiné národy moře a jsme navíc obklopení národem nepřátelským.
- **Z hlediska velikosti území** – národ s větším územím může jinak postupovat než národ malý. Územně větší národy mají možnost více se promíchat. Z obecného pohledu pro Masaryka platí:
„Z malosti a velikosti území se nedá posuzovat nic určitého pro budoucnost a velikost národa“.
- **Z hlediska počtu obyvatel** – *„Národ číselně má převahu, ale to je pouze momentální současná situace, protože musíme počítat s tím, co bude za sto či dvě stě let, neboť národy nežijí pro chvíli. Některé národy porostou, jiné se zmenší“.*

Masaryk říká, že národ musí být nejdříve hospodářsky nezávislý, aby mohl být plně nezávislý. Také říká, že veliký národ má stejně těžké problémy jako národ malý. Malost národa nespočívá v tom, že člověk neprohlédne a nehledá prostředky k odstranění své malosti. Masaryk: „Národové velcí mají stejné problémy jako my. Když jsme národ menší, máme jen jiné prostředky, jako člověk, který má chaloupku, nemůže pracovat takovými prostředky, jako ten, kdo má palác. Ale je otázka,

nemůže-li být člověk v chaloupce šťastnější, vzdělanější než člověk v paláci. Ovšem běda mu, bude-li se opičit po tom, kdo má palác.“

Pro Masaryka je národ jako přirozené jazykové kulturní společenství a také jako produkt novodobých dějin. Kvalita národa, a tím spíše národa malého je něco, co je třeba utvořit – prací, výkonem, úrovní vzdělanosti a duchovní kultury. Za hlavní prostředky malého národa považuje spolčování, práci, školství a cestování.

Důležité je především starat se o výchovu a sebevýchovu. Podle Masaryka jsme národem Komenského, a proto by školství mělo být jednou z našich priorit. Tvrdí, že česká škola nebyla česká jen proto, že se v ní vyučovalo česky. Naše škola byla podle něj jen částí rakouského školství. Nemůže být národní a česká, když o ní nerozhodujeme, když je v ní prováděno vše podle předlohy germánských národů. „Národní škola naše musí být vedena národním duchem českým, musí se v ní učit českým věcem, uvažovat o českých problémech. Ale my ponecháváme všechnu starost o školství vládě, proti které budeme pozičně bojovat. Tu je ohromný úkol vši naší politiky: domoci se toho, aby škola byla opravdu naše. Musíme pořád dávat pozor, co se dělá jinde a brát z toho to nejlepší. Kollár řekl, že národ emulací nápodobou rozkvétá. Snad to není pravda úplně, ale my se musíme pořád dívat okolo, co se kolem děje. Víme, jak působí cestování. Nestačí, když hodiny špatně jdou, postrčit ručičky a dál se nestarat. Je nutno dát je hodináři řádně vyčistit.“

Poukazoval na dělnický stav a jeho nízkou životní úroveň. Proto další velice důležitý prostředek spatřoval ve spolčování se. Spolčování je podle Masaryka nejdůležitější pro toho, kdo je ohrožen. Spolčováním získává sílu.

3.3 Demokracie a humanita

Vedle politiky se Masaryk zabýval skoro celý svůj život také otázkou demokracie. Hluboce o ní přemýšlel, a jak bylo jeho zvykem, neustále ji nově formuloval. Jako prezident se pak pokoušel své myšlenky o demokracii také aplikovat v praxi. Demokratický program, který si vytýčil, nikdy neopustil. Moderní demokracii chápal

v nejširším slova smyslu, jako proces stále se vyvíjející a zdokonalující, který není nikdy definitivní. Idea demokracie podle Masaryka logicky i historicky vychází z ideje humanitní. Myšlenka mravnosti a myšlenka humanity byly základním kamenem jeho filozofie. Demokracie pro něj znamenala uskutečňování humanitního programu. Svoje pojetí demokracie Masaryk výstižně formuloval V Hovorech s Karlem Čapkem: *„Demokracie není jen formou státní, není jen tím, co je napsáno v ústavách, demokracie je názor na život, spočívá v důvěře v lidi, v lidskost a v lidství, a není důvěry bez lásky, není lásky bez důvěry. Řekl jsem jednou, že demokracie je diskuse. Ale pravá diskuse je možná jen tam, kde si lidé navzájem důvěřují a poctivě hledají pravdu. Demokracie to je hovor mezi rovnými, přemýšlení svobodných občanů před celou veřejností ...“*^{16/}

Masaryk již v počátcích své politické činnosti a působení ve vídeňské Říšské radě odmítal pojem demokracie, tak jak jej používali například mladočeši a především Havlíček, protože se mu zdál příliš úzký. Přikláněl se spíše k pojmu lidový, který viděl jako širší a výstižnější. Masaryk tak usiloval o odlišení slova lidový od slova demokracie (demos, řecky lid), které v pojetí tehdejších politiků znamenalo vládu především bohatšího měšťanstva a jemu však šlo o rovnoprávnost všech vrstev národa, včetně dělnictva. Když se od konce devadesátých let začal obecně prosazovat pojem demokracie také v souvislosti se zesílením vlivu sociálně demokratické strany, Masaryk ho přijal jako adekvátnější pro svou představu humanity, mravnosti a plné rovnosti všech občanů.

V heslech francouzské revoluce 18. století: rovnost – volnost – bratrství spatřoval Masaryk shrnutou podstatu demokracie. Podle jeho hlavní myšlenky se demokracie historicky vyvinula z teokracie. Demokracie (vláda suverénního lidu) stojí ve věcném i historickém protikladu k aristokracii, neboli oligarchii, monarchie je forma oligarchie. Masaryk ztotožňoval aristokracii a monarchii s teokracií. Monarchismus a aristokratismus měly ještě koncem devatenáctého a na počátku dvacátého století, zejména ve střední a východní Evropě silné pozice. Rakousko – Uhersko byla konstituční monarchie s velkou pravomocí císaře a jeho aristokratických spoluvládců. Masaryk rakouský centralismus ostře kritizoval a prostřednictvím své

politické, osvětové, vědecké, a kulturní činnosti bojoval za oslabení struktur monarchismu a pro posílení demokratických složek. Tato veškerá jeho činnost směřoval k přetvoření Rakouska – Uherska ve federativní demokratický státní útvar, v němž by všechny jeho národy byly zcela rovnoprávné. V realizaci demokratických principů vládnutí spatřoval nejlepší a nejúčinnější prostředek také k řešení české otázky a všech problémů národnostních, sociálních a kulturních, s nimiž Rakousko zápasilo. Krize ruského carismu let 1905-1906 dávala určité naděje na uskutečnění hlubších demokratických reforem. Možnost pádu carské samovlády, jedné z hlavních opor monarchismu a legitimismu v Evropě a případně vytvoření federálního, demokratického Ruska, by zajisté vedly k dalšímu oslabení monarchismu v Evropě a tím i k přeměně habsburské monarchie v demokratičtější společenství. Ruská revoluce byla potlačena a tyto naděje byly zmařeny.

Téměř až do vypuknutí první světové války se Masaryk svou politikou nesnažil o rozbití Rakouska – Uherska. Až poznání, že se habsburská monarchie dostává do stále užší politické a hospodářské závislosti na vilémovském Německu a že rakouské vládnoucí kruhy na skutečné federalizaci a demokratizaci říše nemají zájem, jej vedlo ke změně postoje. Pod vlivem událostí se Masaryk rozhodl odjet do zahraničí, připojit se na stranu dohodových mocností, odpůrců Německa a Rakouska – Uherska a pokusit se tam prosazovat zájmy českého a slovenského národa. Světová válka, kterou Masaryk vnímal jako světovou revoluci vyvolanou krizí moderního člověka, byla dle jeho pojetí konfliktem dvou protichůdných systémů: teokratického absolutismu a humanistického demokratismu. Válka skončila vítězstvím států demokratických, které uznávaly právo všech národů na svobodu a státní samostatnost, nad státy nedemokratickými. Masaryk stavěl proti sobě tyto dva systémy nikoliv v tom smyslu, že by pokládal ústřední mocnosti za ztělesnění zla a státy dohodové za vzor demokracie, chtěl pouze rozlišit vyšší stupeň pokročilosti a demokratičnosti Dohody od útočné politiky států ústředních.

Po válce vznikl v rámci *nové Evropy* samostatný československý stát, v čele s prezidentem T.G.Masarykem. Jeho vnitřní a zahraniční politika měly být vybudovány na zásadách parlamentní demokracie, svobody a rovnosti všech občanů

bez rozdílů národnosti. Vybudovat nový demokratický stát ve střední Evropě na troskách Rakousko-Uherské monarchie byl obtížný úkol a proces přechodu od monarchismu k demokracii byl složitý. Když počáteční euforie a nadšení ze získané svobody opadlo a nastaly všední dny života, dostávaly se opět na povrch některé negativní stránky lidské povahy, jako jsou vzájemné osočování, korupce, sobectví, závist. Masaryk byl velkou mravní a politickou autoritou. Především díky jeho osobě se podařilo počáteční nesnáze překonat a z republiky v průběhu několika let vybudovat vzornou parlamentní demokracii, s relativně fungující ekonomikou a účinným systémem sociální politiky. Masaryk učil lidi demokraticky žít a demokraticky se spravovat. Nevynechal žádnou příležitost, aby se vyjádřil k aktuálním otázkám dne. Vysvětloval, že pravá demokracie může být jen samosprávou všeho občanstva a že může existovat jen v harmonii centralismu a autonomismu. Prohlašoval, že k demokracii též náleží účast občanů na řízení veřejných záležitostí a dobrovolná a nezištná práce pro společnost. Stále znovu upozorňoval, že republika bude taková, jaká bude většina občanů a že demokracie v občanském životě, to je také snášenlivost, slušné chování, úcta ke spoluobčanům, ochota diskutovat a dohodnout se a ne se hádat. Nikdo si nemůže myslet, že jen on má pravdu. Mimořádný důraz kladl Masaryk na vybudování demokratické samosprávy a to od nejnižší samosprávné jednotky, od obce po města, okresy, země, protože bez ní může jen ztěžší pluralitní parlamentní systém dobře fungovat. Proti přílišnému politickému stranictví a zanášení politických zájmů do oblastí kam nepatří (např. do věcí kulturních a hospodářských) vystupoval nekompromisně. Zdůrazňoval, že republika a demokracie není důsledně uskutečněna ještě nikde a že se stále vyvíjí. Cílem Masarykovi politiky byla podpora všech pozitivních sil v národě, všech lidí dobré vůle bez ohledu na národnost a stranickou příslušnost. Masaryk byl mužem činu a znalcem lidské povahy. Velmi si cenil a vyhledával lidi poctivé, nezištné, vzdělané, schopné, odvážné a smělé, oddané demokracii. Poznával, že jsou vzácní a že je jich málo. Jednou si prý posteskl: „*Tož demokracii bychom měli, ještě nám chybí demokraté*“. Přes všechny potíže se Masarykovi podařilo obklopit se poměrně velkým počtem lidí, ochotných následovat jeho příkladu a věnovat své síly a schopnosti k nezištné práci pro republiku. Práce pro veřejnost v lidech posilovala občanské sebevědomí, neboť postupně získávali ve veřejnosti na

vážnosti a stávali se vzorem pro další generace. Masaryk věřil v celkové vítězství demokracie i v době, kdy se dostávala nejenom v Evropě, ale také ve světě do stále hlubší krize. Vážné starosti mu působilo nejenom zhroucení demokracie v Německu a nastolení nacistické diktatury, ale také protidemokratické nálady v řadě jiných evropských států, Proto ještě hlasitěji pozvedával svůj hlas na obranu demokracie a v její prospěch a často se zúčastňoval různých mezinárodních diskusí na toto téma. Základní myšlenky Masarykova vidění moderní demokracie, jako otevřeného, stále se prohlubujícího a zdokonalujícího politického systému, jsou platné i v současném světě.

Masaryk, zakladatel naší novodobé státnosti a demokrat z přesvědčení, nikdy víru ve vítězství demokracie neztratil. Po patnácti letech prezidentství a bohatých zkušenostech budování československého státu, v době nástupu nacismu k moci v sousedním Německu, v roce 1933, prohlásil, že věřil a věří i nadále v demokracii, ale ví, že demokracii uskutečnit není lehké. Zde bychom se mohli dotknout skutečnosti, která v určité době vyvolávala pochybnosti o Masarykových odhadech do budoucnosti. Již krátce po skončení první světové války se začalo prosazovat protidemokratické myšlení, totalitní ideologie, které postupně ovládly velkou část světa. Ještě v průběhu války, v listopadu 1917, přišla v Rusku k moci bolševická vláda v čele s V.I.Leninem. V roce 1922 byl nastolen fašismus v Itálii a v roce 1933 také v Německu. Totalitní systémy, bolševismus a fašismus dokázaly zadržet vývoj demokracie na dlouhou dobu. V této době se zdálo, že skepse, pokud se týče demokratické budoucnosti lidstva, je plně oprávněná. Nástup těchto totalitních režimů však byl umožněn sociálními i ekonomickými problémy v jednotlivých státech Evropy i v Evropě jako celku. Některé nově vzniklé demokratické země nedokázaly čelit těmto neutěšeným podmínkám a vůdci totalitních politických stran dokázali využít politické situace, kdy začali lidé volat po vládě pevné ruky. Z dnešního pohledu se ukazuje, že demokracie ve světě opět nabývá na síle a významu. Masarykovo poselství o vítězství demokracie se jeví nejen jako naděje, ale především jako reálná nutnost.

Také humanita byla pro Masaryka důležitou otázkou. Vnímal ji jako výraz pro slovo láska k bližnímu. Slovo *láska* se podle Masaryka začalo užívat spíše v poměru dvou pohlaví. Proto se pro odlišení rozšířil a ve filozofii začal užívat výraz „humanita“ nebo „sympatie“. Ve skutečnosti je tedy humanita láska k bližnímu. , ale princip je formulován podle nových poměrů, zejména také politických a sociálních.

Podle Masaryka se tento novodobý etický a sociální ideál postupně vyvíjí od renesance. Reformací se částečně osvobozuje i rozum, ustaluje se mravnost, roste hospodárnost a pracovitost. Zároveň se rozšiřuje znalost čtení. Na základě tohoto dění se vyvíjí nová filozofie, osvobozující rozum od církevní autority. V této nové době má praktický význam velký stát, zprvu stát absolutistický, který si podmaňuje církev. Římské právo a jeho názory se stávají součástí moderního názoru na uspořádání společnosti. Novodobý stát se stává stále více demokratickým a lidovým. Z lidských práv se rodí práva národnostní a jazyková, práva sociální a hospodářská (např. právo na práci, na existenční minimum apod.) a konečně kodifikují se také práva ženská a dětská (moderní rodinné právo). Tak se idea humanitní dle Masaryka vyvíjí a ztělesňuje v novodobém společenském životě. Tento nový humanitní ideál je pokládán za přirozený. Lidé hledají základy přirozeného náboženství, přirozeného stavu společnosti a státu, přirozeného práva a mravnosti. I filozofie se opírá o přirozený rozum a umění se stále více a živěji zajímá o přírodu. Tento ideál se různí u jednotlivých národů. Masaryk vidí humanitu ve vzdělávání českého národa – vychovávání a vzdělávání národní. Idea humanitní byla pro Masaryka ideou lidovou, sociální. Lid je pro něj něco jiného než národ, lidovost se stává heslem a pokládá socialismus za humanitní projev. Co se týče mezinárodnosti, tkví idea humanity dle Masaryka v tom, že každý národ je oprávněn usilovat o *člověčenství* a z toho vzniká myšlenka na organizace celého lidstva. Dnes se mezinárodně organizuje umění, věda, ale také hospodářství a další odvětví součinnosti států a národů. Tímto stát ustupuje do pozadí před ideou národnostní.

Politická situace se i dnes vyvíjí v duchu mezinárodní spolupráce. Stále více se smazávají potřeby hranic mezi jednotlivými státy a národy. Dnes se díky moderním a rychlým sdělovacím prostředkům, díky ekonomické a politické provázanosti

jednotlivých států i společenstev zkracují vzdálenosti a sjednocují země i celé kontinenty. I když se někdy jeví tato zkušenost vlivem místních konfliktů jako hodně vzdálená, stále více se projevuje potřeba komunikace a spolupráce mezi národy a sjednocení práva, které ctí právo přirozené, které vychází z práva na život.

3.4 Vlivy a filosofie

Masaryk vždy prohlašoval, že zážitky z dětství mají významný vliv na formování osobnosti člověka. Nejdůležitější osobností pro Tomáše byla maminka. Vždy u ní nacházel jistotou, radu a bezpečí, které velmi intenzivně vnímal. Matka měla na Masaryka větší vliv než jeho otec, který byl sice nadaný, ale prostý a neuměl číst ani psát. Maminka sloužila v panské společnosti a toužila, aby její děti dosáhly vyššího společenského postavení. Masaryka již v dětství silně ovlivnil také čejkovický kaplan František Satora, kterého velice miloval, ale jako dítě někdy nechápal co se kolem kaplana dělo. *„Ten páter Satora byl zvláštní člověk, takový rozpolcený, typický Slovák, z Boršic u Uherského Hradiště. Někdy byl zrovna fanatik, a jindy se zdálo, že se trápí pochybnostmi, u církevní vrchnosti, ani u světské, nebyl dobře zapsán“*^{17/} Kaplan Satora byl ten, který jej vtáhl do světa knih a vzdělání. Když se tedy zamyslíme nad Masarykovým vstupem do života, co jej ovlivňovalo, setkáváme se s různými okolnostmi a náhodami. Rodinné prostředí, ve kterém vyrůstal, nebylo úplně bezproblémové. Otec byl Slovák a matka měla zase česko-německé předky. Doma se mluvilo více jazyky, žádný z nich nebyl čistý a kvalitní. V tom směru měl proto Masaryk na školách i v životě značné problémy.

U Masaryka se již od dětství projevovala neustálá touha a potřeba vzdělání. Jakmile se naučil číst, využil každou vhodnou chvíli k četbě. Velice brzy se u něho začal projevovat zájem o studium cizích jazyků. Protože se s rodiči velmi často stěhoval z místa na místo a střídal německé a české školy bylo studium cizích jazyků i nutností. Kromě češtiny a němčiny, jimiž s ním mluvila jeho matka, se již jako školák začal učit latinu a francouzštinu a později přidal i polštinu. Jeho zájmu o vzdělání si všimla celá řada učitelů, kteří doporučovali rodičům, aby pokračoval ve studiu. Proto studoval v Brně gymnázium. Masaryk byl zvědavý a iniciativní, což

občas vedlo ke konfliktům s některými profesory. Neměl rád povrchnost a dával najevo nelibost vůči zapírání češství u profesorů. Již v mládí se snažil psát verše. Zabýval se nejenom studiem, ale také jazyky, básníky, uměním a čtením historiků a filozofů.

Na utváření jeho osobnosti mělo velký vliv prostředí ve kterém vyrůstal a studoval a také nevšední události, jež jako chlapec prožíval. Velmi silně byl ovlivněn válkami. V novinách sledoval odpor Poláků proti Rusku v průběhu roku 1863 a byl na straně Poláků. Sháněl ke čtení vše dostupné o jejich povstání. Z tohoto důvodu se také začal učit polsky. V době prusko – rakouské války se dokonce šestnáctiletý Masaryk chtěl dát spolu s několika kamarády na vojnu.

Snad ještě silněji poznamenaly jeho psychický vývoj sociální zážitky. Na příkladu vlastního otce poznal důsledky roboty a poddanství. V dětství byl několikrát svědkem hrubého zacházení panských úředníků s jeho otcem. Později vzpomínal: *„Často jsem špekuloval , jak jim to oplatit a jak udělat, abych jim za to natloukl. Když páni přijížděli na hony, nechávali si u nás kožichy, a já jsem měl takovou chuť nějak si na těch kožichách vylít svou zlostičku.“*^{18/} Když chtěla Masarykova matka aby studoval, musela žádat panstvo o povolení. Masaryka to všechno silně ovlivnilo a vyvinul se u něj velmi silný smysl pro sociální otázky.

Další činitelem, který měl na Masarykovu psychiku velký vliv byly náboženské zážitky z dětských let. Vyrůstal v katolické rodině, po matce byl silně pobožný a chodil do kostela za ministranta. V dětství pro něj neexistovala jiná víra než katolická. Postupně přišel do kontaktu s pravoslavím, protestantstvím a začal pochybovat o své katolické víře. Již v dětství ho znepokojovala řada věcí v náboženských otázkách. *„Sám jsem tenkrát špekuloval o takových zevních věcech, jako například kdo je větší pán, císař nebo papež? Když jsem zavadil o svatou Trojici, o vtělení Boha v lidské tělo a jiné nauky, kterým jsem nerozuměl, ptával jsem se na to a ono pátera France. Ale musil jsem se spokojit se stereotypní odpovědí, že je to tajemství.“*^{19/}

Velice silně byl Masaryk zasažen jeho setkáním se sebevraždou. Nebylo mu ještě ani deset let a někdo z dospělých mu ukázal místo, kde se na klíce od branky oběsil pacholek. Nedokázal pochopit jak si někdo sám může vzít život a tomuto místu se zdaleka vyhýbal. Tato nepříjemná událost jej pronásledovala i v dospělosti, kdy se jí zabýval i ve svých přednáškách a publikacích.

Důležitou otázkou pro něj byla vlastní národností. Nejdříve byl rozpolcen, protože otec byl Slovák a matka Češka s německou výchovou. Zprvu se Masaryk cítil být Slovákem, až později v Brně na gymnáziu se začal cítit Čechem. K jeho českému uvědomění přispěla četba české historické literatury. Neměl rád lidi, kteří svou národnost popírali nebo se za ni styděli. Byl hrdý na to, že byl Čechem.

T.G.M. byl ovlivněn také filosofií kterou studoval. *„Masaryk vlastně žádné hlavní filozofické dílo nenapsal. Masaryk se rozdal v otázkách každodenní politiky, osvěty, výchovy a organizování odboje.“*^{20/} *„Z desítek svých knih a brožur a stovek článků jich v pravém slova smyslu napsal jen část. Mnohdy šlo o improvizované přednášky buď univerzitní, politické nebo osvětové, které stenografovali a přepisovali cizí lidé a které Masaryk většinou jen letmo a dodatečně, třeba i po letech, autorizoval. Na skutečné editování a vybroušení svých myšlenek, svého slohu a jazyka neměl zpravidla kdy. Pravý Masaryk je na řečnické tribuně, v akci, na lodi do Ameriky, ve vlaku na soudní proces v Záhřebu nebo na parlamentním zasedání ve Vídni, v ulicích revolučního Ruska, kde se střelí. Z toho vyplývá, že jeho myšlenky a spisy jsou zlomkovité, telegrafické, marginální, nejednou zůstanou na povrchu, jsou krátce nehotové, jako je nehotová improvizovaná přednáška.“*^{21/}

Za skutečné filozofie považoval jen dvě, a to logiku s noetikou a metafyziku. Vědeckou filozofií chápal jako celkový názor na svět, souhrn všeho vědění. Filozofie podle Masaryka nesmí být v rozporu s vědeckým poznáním a jeho filozofie je obsažena v praktickém životě. Přesto se nepočítal k pragmatistům. Snažil se být praktický. Rád pracoval. Obracel se k praxi, ale držel se pravidla, že bez teorie není praxe. *„Je-li někdy rozpor mezi teorií a praxí, pak je chyba, buď je špatná ta teorie,*

nebo praxe, často obojí. “^{22/} Vždy pro něho bylo důležité teoretické poznání vědecké a filozofické. Zasadoval se o věcnost a konkrétnost.

Masaryka silně zaměstnávalo přesné vědecké myšlení a poznání, jako filozofický problém. Podle něj nehraje v lidském životě věda takovou roli, jakou by hrát měla, nebo jakou by si zasloužila. Důsledkem této role byla podle něj lidská slabost.

4. Problémy společnosti

4.1 Alkoholismus

Již Masaryk se ve své době zabýval problémy, které jsou i dnes velice aktuální. Jak tráví mládež volný čas a co dělá a čím se zabývá, jak se chová mimo školu? Velice důrazně varoval mládež před alkoholem a ubíjením času v restauracích a kavárnách, kde podle něho mladý člověk ztrácí sílu, zdraví a chuť do práce a postupně i do života. Nabádal své studenty, aby se sami dívali kolem sebe jaký vliv má alkohol na lidi, kteří mu propadli, v jejich okolí. Upozorňoval na to, že je prakticky nemožné pítí aniž by nevznikla závislost. *„Pítí v přítomnosti znamená pítí nemírné, neboť zcela ojedinělých, skutečně mírných pijáků, kteří posuzují a požívají alkohol jen jakožto lék, jest podle zkušenosti tak málo, že nepřicházejí v úvahu.“*^{23/} Masaryk se zabýval nejenom příčinami, které spatřoval v hospodářských a sociálních poměrech, ale také následky. Člověk, který je závislý na alkoholu podle něho nemůže již reálně myslet a sám sebe ovládat, ztrácí vůli, odvahu a schopnost citu pro druhé, v čemž viděl velký problém. Takový člověk si podle Masaryka postaví svůj vlastní falešný svět, ve kterém se uzavírá a sám sebe obelhává o svých možnostech a schopnostech. Jeho názor byl, že jak abstinence tak vznik alkoholismu je věcí příkladu. O tomto říkal: *„Příklad proti příkladu. Příkladem pítí hřeší se nejvíce, nejvíce pijáků bylo svedeno příkladem. Žádný člověk nemá přirozenou potřebu alkoholového jedu. Příklad abstinence musí dávatí zvláště inteligenti, neboť ti musí dnes plně znáti význam alkoholismu. Ale tu nemůžem si dáti vždy nejlepší vysvědčení. Poohlédněte se ve vzdělaných vrstvách, mezi lékaři, advokáty, soudci, učiteli, duchovními atd., jak se to u nich má s abstinencí. Když při dnešním stavu alkoholové vědy lékař, učitel nebo vychovatel pítí trpí, nebo dokonce k němu radí, lže a dopouští se zločinu.“*^{24/} Z čehož vyplývá jeho názor, že je výchova zbytečná pokud není podpořená dobrým příkladem. I Masaryk už tehdy viděl v alkoholismu příčinu mnoha trestných činů. Prohlašoval, že alkoholismus podkopává lásku k bližnímu, popouzí lidi proti sobě a požadavky člověka přehání do nepřirozenosti. Upozorňoval na nebezpečí a nízkou kvalitu přátelství nebo vztahů, které vznikly na

základě, nebo za přispění alkoholu. Jako velký problém viděl v přítomnosti alkoholismu v rodině. Alkohol otupuje vztah mezi mužem a ženou, ale samozřejmě ničí i další rodinné hodnoty. Například o vztahu lásky a alkoholu mínil: „*Láska jest láska čistá, láska s alkoholem není láskou. Stojí sice psáno muž a žena budou jedno tělo, ale oni již chtějí též býti jednou duší. Manželství jest také svazkem duší a to v alkoholismu jest nemožné. Pravá a čistá láska jest čistá a cudná.*“^{25/} Alkoholik škodí nejenom sobě a partnerskému vztahu, ale také především svým potomkům, a to jak psychicky tak i fyzicky. Masaryk říkal, že alkoholismus je příčinou degenerace pokolení a potažmo celých národů.

4.2 Rodina

Další problém, kterým se Masaryk zabýval, byla mravnost v pohlavním životě. Největší chybou podle něho bylo tehdy a částečně to platí i dnes, že se o otázkách pohlavního života velice málo mluví. Prvotní podíl viny má již prostředí rodiny. Nad těmito otázkami by se měl zamýšlet každý člověk kriticky sám k sobě a dokázat hodnotit chování nejen druhých, ale především svoje vlastní. Masaryk se zde zabývá otázkou mnohoženství a jednoženství. Zastává stanovisko, že jako každý muž má mít ve svém životě pouze jednu ženu, tak má mít žena pouze jednoho muže. Poukazuje na nesprávný pohlavní život mládeže. Domníval se, že mravní pohlavní život by měl být cílem celkového pohlavního vývoje člověka. V těchto svých názorech se opíral např. o Shakespeara, Puškina nebo Dostojevského. Masaryk uvažoval nad významem slova láska. Chápal lásku nejen jako prvotní pocit sympatií, ale lásku jako celoživotní náklonnost k partnerovi. Přirovnával slovo láska ke slovu život. Zdůrazňoval, že je třeba odlišit lásku od pohlavního pudu. Vysvětloval lásku a manželství nejenom jako záležitost pudu, ale i jako *spojení duší*. Ve svých spisech hovoří o mravnosti pohlavního života, zvláště u malých národů jako o *problému problémů*. Již tehdy viděl úplnou nerozvrácenou rodinu jako základní společenskou jednotku každého státu a rozvod jako možnost, která problémy ve vztahu a v rodině neřeší, ale naopak, které je potřeba předcházet. Rozvod je nesprávné brát jako nejjednodušší únik ze sebemenšího problému nebo dokonce z nudy, ale jen v krajním případě jako nezbytné východisko. Rozvod se podle něho může zdát v určitých

momentech partnerského života prospěšný, ale příčiny vzniklé situace *radikálně neodstraní*. „*Všecko co se doporučuje filosoficky, nábožensky, sociálně, politicky, hospodářsky a nevím jak ještě, to všecko se především týká rodiny. Rodina jest pravá jednotka sociální: má-li býti náboženství, kde má být ne-li v rodině? Máme-li cítit sociálně, kde jinde se to naučíme, ne-li v rodině.*“^{26/} I Masaryk viděl častou příčinu rozvodů v tom, že někteří mladí lidé v manželství vidí něco jiného než ve skutečnosti obnáší, např. někteří připouštějí pouze sexuální stránku a ostatní funkce manželství a rodiny si neuvědomují. V tomto kritizoval Zolův náhled na pohlavní život v jeho nepřiměřené důležitosti pohlavních funkcí a jeho postoji k ženě. Další příčina je podle něho v tom, že uzavírají sňatek mladí lidé sami ještě nezralí, kteří již jsou nuceni vychovávat svoje děti, aniž by na to byli dostatečně připraveni. Za další příčinu rozvodů považoval Masaryk *nečistý předmanželský pohlavní život partnera*, který se jen těžko v manželství změní nebo přizpůsobí. Proto je třeba, podle něho, z výchovou k mravnímu pohlavnímu životu začínat velmi brzy. Velký nedostatek viděl v tom, že tehdy prakticky neexistovala literatura, která by se dala k takové výchově využít. Masaryk vysvětluje mládeži rodinu jako útočiště pro všechny členy, tedy i pro ženu, která neměla toto útočiště pouze vytvářet. Tedy hlásal naprostou rovnost partnerů v domácnosti, kde by měli všichni členové rodiny stejně lásku rozdávat tak jí být obdařováni, ať už jde o rodiče nebo děti. Takovým přístupem by měli být vychováni k lásce i mimo rodinu. Rodina vytváří základ charakteru, vychovává k práci atd. ke všemu tomuto opět nejvíce vychovává rodina příkladem. Samozřejmě jak vychovávají rodiče děti, tak se od svých dětí i učí a vychovávají se děti i mezi sebou. Takovéto vzájemné působení chybí u rodin rozvrácených nebo u dětí, které rodinu postrádají úplně. „*V rodině máme, abych tak řekl, živou historii, tradici, která nejen jednotlivce tuží, ale hlavně pro národ, pro společnost význam má veliký. S té stránky významno je učení Platonovo o nesmrtelnosti. Jak krásně naznačil nám tento veleduch, že v přirozeném plození dětí jeví se touha po nesmrtelnosti.*“^{27/}

4.3 Sebevražednost

Prezident Masaryk musel také rozhodovat o pro něj velmi těžkých otázkách, zejména o trestu smrti. Jak sám řekl: *„Stálo mě mnoho nocí, když jsem měl podepisovat trest smrti, a dni, kdy jsem to učinil, mám ve svém kalendáři poznamenány černým křížkem. Sledoval jsem pozorně, má-li trest smrti vliv na zločinnost, ... Můj argument pro trest smrti není, že je odstrašující, ale je v něm mravní expirace, vzít člověku život je bezprávi tak strašlivé, že může být usmířeno jen výkupným stejně těžkým. Dělán ovšem patřičný rozdíl mezi vraždou zabitím... Věřím a čekám, že bude zrušen vyšší vzdělaností a mravností obyvatelstva, souhlasem nás všech.“*^{28/} Z toho vyplývá, že Masaryk miloval lid, každý jednatel měl pro něho stejně vysokou cenu. Ke všem měl lidský přístup, a u každého se snažil hledat to lepší. Viděl však ve své době nutnost chovat se tak, jak to vyžadují podmínky.

Velmi častým tématem, kterým se T.G.Masaryk se ve svých spisech zabýval je sebevražda jako sociální jev. Výsledkem jeho úsilí o vědecké vysvětlení sociálního jevu sebevražednosti byl spis Sebevražda. Kořeny etického problému sebevraždy jako vědomého a násilného aktu ukončení vlastního života jedincem sahá hluboko do Masarykova mládí. Již v dětském věku Masarykem silně otřásl svědectví o sebevraždě, jako zoufalém činu jednotlivce. Později o tom řekl: *„Před časem se ve stáji na zámku oběsil pacholek. Mě pak ukazovali branku, na které visel, a já jsem se vám té branky zrovna bál, s takovou hrůzou jsem se na ni díval a nikdy jsem prahu do té maštale nepřekročil. Mě připadalo strašné a nepochopitelné jak si někdo může vzít život. Jen si to doopravdy představte, vzít si život! To je něco tak nepřirozeného, tak zvráceného.“*^{29/}

Podle Masaryka zvlášť záleží na úsudku, který si je jednatel schopen vytvořit o hodnotě lidského života. Domníval se, že příčinou sebevraždy je vlastně neštěstí, které vidí dotyčný jedinec jako tak velké, že by jej nedokázal unést, avšak objektivní

pozorovatel zde ve většině případů může zjistit, že příčina byla ve srovnání s hodnotou života naprosto nepatrná. Také podle něho tento problém vyplývá z nedostatečného rozumového a mravního vzdělání. Samozřejmě zde ovlivňuje i společnost, která vlastně má svůj podíl na množství sebevražd svými sociálními, ekonomickými a nakonec i mravními podmínkami pro život jedince.

Cílem jeho práce bylo ukázat, jak se hromadný jev sebevraždy vyvinul z moderního, kulturního života a v něm. Sebevražda se jako hromadný jev vyskytuje periodicky. Důležitý je dále poměr moderní sebevražednosti k nervozitě a duševní nemoci velmi rozšířené a je tedy věcí psychologického rozboru poznat v těchto obou jevech celkový chorobný patologický stav přítomnosti a pochopit je jako jednotný celek.

Závěr

Masaryk ve svých pracích klade veliký důraz na vědecký a etický základ svého programu. Poznání lidí, jejich zájmů, potřeb a ideálů je možné jen na promyšleném základě vědecko – filozofickém. Ve svých tezích se opírá o dvě slova: věda a humanita. O tyto dvě slova Masaryk opírá i svůj realistický program. Spojení politiky realisticky vědecké s politikou založenou na ideji humanitní je proto přirozené. Masarykův program nebyl v mnohém zcela propracován. Platí to o demokratismu a sociální otázce, otázce školství stejně jako celkově o programu pro československý stát. Ozývají se i hlasy, že Masaryk v novém Československu nastolil politiku demokracie, ve které se objevovaly prvky starého mocnářství Rakouska – Uherska. Přesto se kolem Masaryka v určitém směru, dle mého mínění, skutečně vytvořil určitý kult osobnosti a jeho slovo mělo v tehdejších „prvorepublikovém“ Československu velkou váhu. Jako prezident měl velmi silnou pozici zajištěnou i tehdejší ústavou.

Je třeba říci, že některé myšlenky T.G.Masaryka jsou již překonané. Na druhé straně je mnoho myšlenek, které ještě v dnešní době nejsou zcela uskutečněné, jsou stále aktuální a jejich řešení je stejně důležité a naléhavé, jako v době, kdy byly vysloveny Masarykem. Dá se říci, že svými myšlenkami postavil základní kameny zřízení moderních dějin našeho státu.

Masarykovou zásadou bylo, že *demokracie je protivou aristokratismu*, a byl proto přesvědčeným stoupencem republikánského zřízení. Po tisíciletí monarchismu bylo štěstím pro novou republiku, že jejím prezidentem se stal právě on. Rozsáhlé vzdělání filozofické, historické a sociologické, znalost cizích jazyků, významná činnost vědecká a pedagogická, dlouholetá politická zkušenost stranická i poslanceká, vysoká osobní morálka, střídavý život a v neposlední řadě také důstojné vzezření a vystupování – tím vším založil v české politické tradici příklad státníka, který pro jeho nástupce byl a dlouho ještě pravděpodobně zůstane nedostižným vzorem.

Resumé

Cílem práce je poukázat na život a dílo Tomáše G. Masaryka, zjistit, co nejvíce ovlivňovalo vývoj jeho osobnosti, jak jej motivovalo prostředí ve kterém vyrůstal a žil. Pokoušel jsem se vyzvednout ty vlivy, které byly pro Masaryka nejsilnější a které jej vedly k napsání mnoha prací a k neúnavnému přehodnocování svých postojů a názorů na zmiňované problémy společnosti.

Jedna z částí práce je věnována vztahu Masaryka k filozofii. Zde jsem se snažil nastínit jeho postoje k filozofii jako vědě. Jeho přístup k již existujícím teoriím byl velice kritický, ale přesto pro něho existovali i filozofové, s kterými v některých myšlenkách souhlasil a z nich částečně vycházel.

O Masarykově pedagogickém působení by se dalo říci, že tak jak v každé činnosti, kterou vykonával, odevzdával ze sebe naprosto vše. Byl svým studentům nejen učitelem, ale vždy tím co od něj oni potřebovali. Přesto on sám o sobě smýšlel v některých ohledech i naprosto opačně. Ve svých myšlenkách o tehdejší školském systému byl velice kritický a v tomto ohledu by se daly některé jeho názory, které se týkaly školské reformy a vzdělání komplexně, využít i při reformě našeho současného školství.

Masaryka jako politika znal a věřím, že ještě dnes zná velice mnoho lidí na celém světě. Šíře jeho politického působení byla tak velká a mnohostranná, že je až k podivu, že všechnu tuto politickou práci dokázal zvládnout. Od začátku měl na politiku také kritický pohled, který mnoha dnešním politikům mnohdy chybí. Vždy dokázal zúročit svoji pro politiku důležitou vlastnost jako je odvaha, se kterou byl schopen postavit se ze svou pravdou i proti většině národa. Dovolím si říct, že i přes všechny problémy, ve kterých se v určitých etapách svého života pro svoje přesvědčení nacházel, byl ve svých prezidentských letech svým národem zbožňován.

Masaryk se na svých přednáškách a ve svých spisech zabýval mnoha problémy společnosti, proto jsem si ve své práci vybral jen ty, u kterých mě nejvíce zaujal

Masarykův postoj k nim. Velkým jeho heslem, se kterým se stavěl prakticky ke všemu co dělal, byla *mravnost*. K tomu také nabádal ve svých spisech a přednáškách jak děti a mládež tak i dospělí. Samozřejmě i v mnou vybraných problémech zdůrazňuje jako prvopočátek jejich vzniku absenci mravnosti.

Ve své práci jsem si vybral Masarykovy myšlenky, které si myslím jsou nejbližší, nejpotřebnější a nejaktuálnější nejen mně, ale i celé dnešní společnosti, ve které hodnoty jako pravda, poctivost, spravedlnost a mravnost pravděpodobně nemají takovou váhu jakou by měly mít.

Anotace

Tomšej, Jaroslav. Sociální odkaz T.G.Masaryka pro současnou českou společnost. (Bakalářská práce. Brno: Institut mezioborových studií Brno – Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2005. 46 s.

Práce se věnuje životu a práci T.G.Masaryka. Mnohá témata, kterým se na svých přednáškách a ve svých publikacích Masaryk věnoval zůstávají stále aktuální i dnes. Jeho sociální odkaz pro současnou českou společnost spatřuji především v otázkách mravnosti, humanity, prosazování demokracie a v jeho názorech na sebevražednost a rodinu.

This bachelor thesis is devoted to the life and work of T.G.Masaryk. Nowadays, still several themes, previously discussed by T.G.M. at various conferences and in his publikations, are currently very up-comming. His social testament pointed to the current Czech society is according to my personal opinion being put expecially into matters concerning the morality, humanity, democracy put trough, and in his own opinions relating to the suicidality and the family.

Klíčová slova:

Masaryk, demokracie, humanita, prezident, škola, národ

Key words:

Masaryk, democracy, humanity, the president, school, nation

Literatura

1. Anzenbacher,A.:Úvod do filozofie,Praha:1991, 304 s
2. Cach,J.:T.G.Masaryk o škole a vzdělání,Státní pedagogické nakladatelství,Praha:1990, 135 s
3. Čapek,K.:Hovory s T.G.Masarykem,Československý spisovatel,1969, 308 s
4. Herben,J.:Masarykův rodinný život,Nakladatelství Fr.Borový,Praha:1948, 89 s
5. Herben,J.:T.G.Masaryk život a dílo prezidenta osvoboditele, nakladatelství Sfinx,B.Janda,Praha:1938, 439 s
6. Hromádka,J.L.:Masaryk,vydavatelské oddělení YMCY,Praha:1930, 242 s
7. Machovec,M.:Tomáš G.Masaryk,Melantrich,Praha:1968, 282 s
8. Masaryk, J.:Depeše z Londýna 1938,Praha: nakladatelství Eva-Milan Nevole, 1996,
9. Masaryk,T.G.:Česká otázka,Melantrich,1969, 271 s
10. Masaryk,T.G.:Otázka sociální,svazek první,ČIN,Praha:1936, 423 s
11. Masaryk,T.G.:Masarykova abeceda,výbor z myšlenek T.G.M. uspořádal J.Dresler,Melantrich,Praha:1990, 229 s
12. Masaryk,T.G.:Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty,Praha:1904, 351 s

13. Masaryk, T.G.: Ideály humanitní, Melantrich, Praha: 1990, 127 s
14. Masaryk, T.G.: Mravní názory, Státní nakladatelství, Praha: 1923, 189 s
15. Masaryk, T.G.: Jak pracovat, ČIN, Praha: 1946, 82 s
16. Opat, J.: Filosof a politik T.G. Masaryk 1882-1883, Melantrich, Praha: 1990, 469 s
17. Patočka, J.: Tři studie o Masarykovi, Mladá fronta, Praha: 1991, 136 s
18. Pecháček, J.: Masaryk, Beneš, Hrad, Masarykovy dopisy Benešovi, Faun: Praha: 1996, 190 s
19. Smetanová, J.: TGM: "Proč se neřekne pravda?", Primus, Praha: 1996, 324 s
20. Soukup, F.: T.G. Masaryk jako politický průkopník, sociální reformátor a prezident státu, Ústřední dělnické knihkupectví a nakladatelství, Praha: 1930, 373 s
21. Syllaba, J.: Mé vzpomínky na presidenta T.G. Masaryka, Praha: 1990, 175 s

Odkazový aparát

1/ (3:65)

2/ Profesor Ernest Denis (1849-1921) – slavista na Sorboně v Paříži, zakladatel revue La National Tchèque, propagoval vznik českého státu, autor historickýhděl o českém státu.

3/ (3:273)

4/ (3:157)

5/ (3:154)

6/ (19:220)

7/ (16:130)

8/ (3:62)

9/ (16:113)

10/ (16:122)

11/ (15:26)

12/ (15:33)

13/ (3:94)

14/ (3:124)

15/ (3:156)

16/ (3:261)

17/ (3:16)

18/ (3:11)

19/ (3:18)

20/ (11:12)

21/ (11:11)

22/ (3:165)

23/ (14:149)

24/ (14:151)

25/ (14:153)

26/ (14:123)

27/ (14:137)

28/ (3:19)

29/ (3:24)

